

Кампо В. М.,
суддя Конституційного Суду України, Заслужений юрист України,
к. ю. н., професор кафедри муніципального права
Академії муніципального управління

Приходько Х. В.,
к. ю. н., доцент, завідувач кафедри муніципального права
Академії муніципального управління

Батанов О. В.,
д. ю. н., старший науковий співробітник, доцент,
старший науковий співробітник Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
професор кафедри муніципального права
Академії муніципального управління

Росіхіна В. Ю.,
старший викладач кафедри муніципального права
Академії муніципального управління

Губань Р. В.,
к. ю. н., доцент кафедри муніципального права
Академії муніципального управління

КАФЕДРИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА АКАДЕМІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ 10 РОКІВ

В історії юридичної науки поява нової кафедри у тому чи іншому вищому навчальному закладі – це завжди певна подія, яка пов'язана з багатьма об'єктивними та суб'єктивними факторами. Як правило, нові кафедри створюються у зв'язку з поділом старих кафедр та виділенням з них дисциплін, які вимагають за нових обставин більш глибокого вивчення студентами та відповідного наукового забезпечення. Більш рідкими є випадки, коли кафедра створюється під нову дисципліну, з якої розвиваються суміжні дисципліни (курси, спецкурси тощо).

У випадку із створенням кафедри муніципального права в Академії муніципального управління в 2001 році¹ мала місце та обставина, що нова юридична дисципліна – курс муніципального права – була визнана у стінах Академії профільною для юридичної спеціальності. Вона також була визнана необхідною для студентів Академії з неюридичних спеціальностей: менеджменту, фінансів та аудиту тощо. Але ніхто не став би в Академії муніципального управління відкривати кафедру муніципального права, якби керівництво Академії не було переконане, що ця кафедра буде творити першокласну юридичну науку та плідно працювати зі студентами.

Очевидно, що створення кафедри муніципального права в Академії муніципального управління мало й суто особистісні моменти. Ректор

¹ Див.: Наказ Ректора АМУ № 186-к від 28 квітня 2001 року „Про створення кафедри муніципального та фінансового права“; Наказ Ректора АМУ № 592-к від 29 листопада 2002 року „Про перейменування кафедри муніципального та фінансового права на кафедру муніципального права“.

Академії у 2001 році доктор історичних наук, проф. Ю. М. Мальчин добре відчував, з чого може бути користь для вищого навчального закладу. А тому пропозиція відомого вченого, фахівця у галузі муніципального права, доцента В. М. Кампа про створення такої кафедри була сприйнята ректором із цікавістю. Не минуло багато часу, і проф. Ю. М. Мальчин погодився створити її та підписав відповідний наказ.

Спочатку на кафедрі були лише її завідувач (доц. В. М. Кампо) і лаборант (магістр права В. В. Соколова). Згодом з'явився новий лаборант, а В. В. Соколова стала асистентом кафедри. Наприкінці 2001 року магістр права В. Ю. Росіхіна поповнила склад асистентів кафедри; через рік асистенти В. Ю. Росіхіна і В. В. Соколова стали викладачами, а потім – і старшими викладачами кафедри.

Далі до колективу кафедри долучилися Р. В. Губань (нині к. ю. н.), к. ю. н. В. І. Співак, проф. М. Л. Мельниченко (1924-2011), Р. А. Усенко (нині к. ю. н.) та ін.

Перші роки функціонування кафедри були особливо складними. Відповідно до Концепції розвитку кафедри (яку було підготовлено для обґрунтування доцільності створення кафедри) навчальна та інша робота на кафедрі повинна була спрямовуватись на здобуття студентами реальних знань і практичних навиків правової роботи. Тому кафедра свідомо відмовилась від проведення семінарських занять і перейшла до проведення практичних занять, що викликало певні процеси як у студентському середовищі, так і у деканатах відповідних факультетів.

Восени 2001 року студенти економічного факультету та факультету менеджменту Академії муніципального управління майже місяць відмовлялись виконувати письмові завдання до практичних занять на тій підставі, що такого раніше не було і, на їх думку, бути не може. Викладачі кафедри витримали це психологічне випробування, наполягли на своєму, і процес пішов. Через якийсь час студенти цих же факультетів почали розпитувати, чому з інших дисциплін, у тому числі їх фахових, не проводяться практичні заняття.

Відповіді на ці запитання ми адресували деканатам цих факультетів, які у відповідь влаштували кафедрі справжню контратаку: в ректорат Академії пішли скарги на методику кафедри, на те, що студенти цих факультетів займаються правом (для підготовки до практичного заняття студенту-неюристу треба було витратити – в залежності від його здібностей – від 2 до 4 годин) замість того, щоб вивчати профільні дисципліни своєї спеціальності тощо.

Але у спорі між деканатами двох факультетів та кафедрою муніципального права студенти цих факультетів виявилися на боці кафедри. Адже вони переконалися у практичності методики кафедри та користі тих реальних знань і практичних вмінь, які вони набували під час практичних занять.

Кафедра муніципального права також запровадила письмові форми контролю на заліках та іспитах. Так відпала необхідність пояснювати

студентові, що з програми муніципального права він знає, а що – ні; адже все стало очевидним з його письмових відповідей на питання заліку чи іспиту. Саме тоді на кафедрі були визначені чотири параметри відповіді студента на питання заліку чи іспиту:

- а) теорія (поняття, класифікація, доктринальні основи тощо);
- б) право (законодавче та інше правове регулювання, прогалини, колізії тощо);
- в) практика застосування (судами загальної юрисдикції та органами виконавчої влади і місцевого самоврядування);
- г) висновки і пропозиції (теоретичні і практичні).

Деякі студенти ідеально відповідали за цією схемою, інші були менш успішними, а окремі студенти, на жаль, так і не зрозуміли, для чого придумана зазначена схема відповідей на заліку чи іспиті.

Працюючи зі студентами на практичних заняттях, викладач, а потім і старший викладач кафедри В. В. Соколова зробила відкриття, яке достойне описання. Вона виявила, що при підготовці письмових завдань до практичних занять та на самих заняттях з точки зору філософії права одні студенти фактично займають ліберальні або близькі до них правові позиції, інші – консервативні чи близькі до них правові позиції. По суті змагання представників цих двох правових позицій складала зміст практичних занять. До певної міри і в реальному правовому житті змагання-боротьба цих двох правових позицій складає значний зміст юридичної практики в Україні¹; це варто знати і враховувати на практиці і законодавцям, і суддям, і представникам виконавчої влади тощо.

Інноваційна модель навчального процесу, запропонована кафедрою муніципального права, вимагала від її членів відповідного рівня науково-методичного забезпечення. Так з'явилася ініційована членами кафедри серія видань «Інноваційні освітні технології в муніципальному праві». До цієї серії увійшли видання, які суттєво вплинули на навчальний процес, зокрема, на розвиток муніципально-правової спеціалізації студентів².

Треба відзначити, що з часом навколо кафедри муніципального права сформувався науково-педагогічний колектив, члени якого за сумісництвом працювали на кафедрі. Це дозволяло поглиблювати спеціалізацію дисциплін, які викладалися як на юридичному, так і на інших факультетах Академії муніципального управління. Насамперед, до групи підтримки кафедри слід віднести молодих та перспективних вчених: Р. В. Губаня (нині к. ю. н.), к. ю. н. О. В. Батанова (нині д. ю. н.), В. В. Толкованова (нині к. ю. н.) та ін.

Велику допомогу в навчально-методичній роботі кафедрі надали такі досвідчені практичні фахівці як к. ю. н. В. І. Співак, Я. В. Бережницький

¹ Про це свідчать, наприклад, рішення Конституційного Суду України, які в одних випадках більш ліберальні, завдяки розширеному тлумаченню положень Конституції і законів України, а в інших – більш консервативні – через звужене їх тлумачення.

² Див., напр.: Правова служба в органах місцевого самоврядування : курс лекцій / В. І. Співак, В. Ю. Росіхіна, К. С. Рубановський ; Акад. муніципального упр. - К. : [б. и.], 2006. - 110 с. - (Інноваційні освітні технології в муніципальному праві).

(працівник Секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва і місцевого самоврядування, згодом – працівник Секретаріату Кабінету Міністрів України). До наукової роботи кафедри муніципального права залучались талановиті дослідники В. К. Рубановський та ін. Так, на кафедрі з'явилися нові дисципліни: «Муніципальне статутне право»¹ «Муніципальне право зарубіжних країн», посібник з якої був підготовлений у трьох частинах² та інші.

Звичайно, що в період становлення кафедри муніципального права особлива відповідальність лягала на її завідувача. Це тільки зараз здається, що кафедра та її дисципліни здобули визнання, а тому немає підстав для хвилювання. А тоді, на початку 2000-х років, питання статусу кафедри муніципального права, її існування, навчальних дисциплін, що викладаються на ній тощо не було остаточно вирішеним, і у будь-який момент її могли приєднати до іншої кафедри тощо. Завідувачу кафедри того періоду було важко заздрити: постійна участь у конференціях, «круглих столах», на засіданнях Вченої ради Академії муніципального управління та юридичного факультету, наукові та інші публікації – все служило тому, щоб довести, що кафедра муніципального права потрібна, і від неї є користь і Академії, і громадянському суспільству, і місцевому самоврядуванню, і державній владі.

Вийшло так, що кафедрі муніципального права – малому пароплаву в муніципальній річці – судилося велике плавання. З її складу вийшла когорта судових працівників: суддя Апеляційного суду м. Києва В. В. Соколова³, суддя Вищого адміністративного суду України В. І. Співак⁴, суддя Конституційного Суду України В. М. Кампо⁵; голова Національного агентства України з питань державної служби В. В. Толкованов⁶.

Кафедра муніципального права: у 2003-2006 роках виконала масштабний проект з питань вдосконалення організації та діяльності

¹ Муніципальне статутне право : навч. посіб. для вузів / А.В.Дуда, В.М.Кампо, В.Ю.Росіхіна, К.С.Рубановський; За заг. ред. В.М.Кампо ; Одеська нац. юрид. акад. та ін. - 2-ге вид., допов. і випр. - Одеса : Юрид. літ., 2005. - 133 с.

² Див.: Батанов О.В., Кампо В.М. Муніципальне право зарубіжних країн: навч. посіб. У 2 ч. Ч.1 /; За заг. ред. П.Ф.Мартиненка; Академія муніципального управління (м.Київ) та ін. - К. : Знання України, 2005. - 147 с.; Муніципальне право зарубіжних країн : навч. посіб. У 2 ч. Ч.2 / М.О.Баймуратов, О.В.Батанов, В.М.Кампо, О.А.Музика ; За заг. ред. П.Ф.Мартиненка; Академія муніципального управління (м.Київ) та ін. - К. : Знання України, 2006. - 118 с.; Муніципальне право зарубіжних країн : навч. посіб. У 3 ч. Ч.3 / В.Ю.Барвіцький, О.В.Батанов ; за заг. ред. П.Ф.Мартиненка; Академія муніципального управління (м.Київ) [та ін.]. - К. : Знання України, 2006. - 283 с.

³ Див.: Постанова Верховної Ради України «Про обрання суддів» від 17 березня 2011 року № 3152-VI // Відомості Верховної Ради України. – 15.07.2011 - 2011 р.– № 28,. – Стор. 1370, стаття 261.

⁴ Див.: Постанова Верховної Ради України «Про обрання суддів Вищого адміністративного суду України» від 2 червня 2005 року № 2638-IV // Відомості Верховної Ради України.– 17 червня 2005 року – 2005. – № 24. – стор. 1066, стаття 330.

⁵ Див.: Указ Президента України «Про призначення В. Кампо суддею Конституційного Суду України» від 14 листопада 2005 року № 1608/2005 // Урядовий кур'єр. – 17 листопада 2005. – № 219.

⁶ Див.: Указ Президента України «Про призначення В. Толкованова Головою Національного агентства України з питань державної служби» від 12 серпня.2011 року № 814/2011 // Урядовий кур'єр. – 19 серпня. – 2011. – № 152.

органів самоорганізації населення м. Києва¹; брала участь у багатьох інших проектах.

Виконання наукової роботи по темі «Проблеми реалізації чинного законодавства про місцеве самоврядування та самоорганізацію населення територіальної громади м. Києва» було передбачено Договором між Київською міською радою та Академією муніципального управління від 10.09.2003 р. № 1-юр/АМУ, Додатковою угодою від 26.05.2004 р., Додатковою угодою № 2 від 15.11.2005 р., а також Технічним завданням на виконання наукової роботи по вказаній темі. Наказом ректора АМУ було утворено робочу групу під науковим керівництвом завідувача кафедри муніципального права АМУ В. М. Кампо.

З метою виконання наукової роботи по темі «Проблеми реалізації чинного законодавства про місцеве самоврядування та самоорганізацію населення територіальної громади м. Києва», робочою групою було проведено 20 засідань робочої групи, круглий стіл на тему «Моделі реалізації законодавства про місцеве самоврядування», місце проведення – Академія муніципального управління, дата проведення – 25 листопада 2005 р.; «круглий стіл» на тему «Органи самоорганізації населення: новий етап розвитку», місце проведення – Академія муніципального управління, дата проведення – 13 грудня 2005 р.; Всеукраїнську науково-практичну конференцію на тему «Місьцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми та ризики розвитку» (місце проведення – Колонна зала Київської міської ради, дата проведення – 15 березня 2006 р.), в якій взяли участь представники органів державної влади, органів місцевого самоврядування (зокрема, Київської міської ради та Київської міської державної адміністрації), органів самоорганізації населення в м. Києві, студенти Академії муніципального управління та громадськість; «круглий стіл» на тему «Підведення підсумків виконання наукової роботи по темі «Проблеми реалізації чинного законодавства про місцеве самоврядування та самоорганізацію населення територіальної громади м. Києва» (листопад 2005 р. – травень 2006 р.)», місце проведення – Академія муніципального управління, дата проведення – 20 червня 2006 р.

Крім того, було підготовлено два аналітичних дослідження: 1) «Аналіз і оцінка сучасного стану реалізації законодавства про місцеве самоврядування та самоорганізацію населення м. Києва (та інших регіонів)»; 2) «Експертна оцінка стану реалізації законодавства про місцеве самоврядування та самоорганізацію населення в м. Києві».

¹ У рамках наукової теми «Проблеми реалізації законодавства про місцеве самоврядування та самоорганізацію населення в м. Києві» колективом кафедри було, зокрема, проведено два круглих столи з означеної проблематики, Всеукраїнську науково-практичну конференцію на тему «Місьцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми та ризики розвитку», підготовлено відповідне аналітичне дослідження, розроблено проект програми та навчально-методичного забезпечення курсу для навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування та органів самоорганізації населення в м. Києві «Основи організації та діяльності органів самоорганізації населення в м. Києві» та на її основі підготовлено відповідний навчальний посібник у 2-х частинах, розроблено проект Типового положення про орган самоорганізації населення в м. Києві тощо,

Також у рамках Проекту робочою групою було розроблено:

- Проект Типового положення про орган самоорганізації населення в м. Києві; Пояснювальна записка до нього;

- Проект Положення про порядок утворення, легалізації та реорганізації (ліквідації) органів самоорганізації населення в м. Києві; Пояснювальна записка до нього;

- Проект Положення про комплексну оцінку діяльності органів самоорганізації населення, органів місцевого самоврядування та органів державної влади (РДА) в частині виконання делегованих повноважень органів місцевого самоврядування; Пояснювальна записка до нього.

Проекти зазначених Положень були надані для експертизи фахівцям в галузі місцевого самоврядування та апробовані на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми, ризики розвитку» (15 березня 2006 р.). Із врахуванням експертних висновків та результатів апробації на конференції зазначені проекти Положень були доопрацьовані членами робочої групи протягом березня-квітня 2006 року.

За результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми, ризики розвитку» (15 березня 2006 р.) протягом квітня 2006 р. було підготовлено два збірника наукових статей: 1) Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми, ризики розвитку. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15 березня 2006 р., м. Київ / За заг. ред. Литвина О. П., Кампо В. М., Корнієнка М. І. – К., 2006. – 217 с.; 2) Творчість студентів – на службу органам самоорганізації населення. За матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Місцеве самоврядування та самоорганізація населення в м. Києві: стан, проблеми та ризики розвитку», м. Київ, 15 березня 2006 р. / За ред. Шумака І. О., Шульц О. А., Росіхіної В. В. – К. : Академія муніципального управління, 2006. – 118 с.

В рамках виконання наукової роботи членами робочої групи було розроблено проект Програми та навчально-методичного забезпечення курсу для навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування та органів самоорганізації населення в м. Києві «Основи організації та діяльності органів самоорганізації населення в м. Києві».

Зазначене навчально-методичне забезпечення було розроблене на методологічних засадах реалістичної школи права з використанням інноваційних освітніх технологій та апробоване 8 квітня 2006 р. на занятті з групою керівників органів самоорганізації населення м. Києва. Результати апробації засвідчили високу зацікавленість та бажання представників ОСН навчатися організаційним засадам діяльності ОСН за запропонованою методикою.

На основі зазначеної Програми робочою групою було підготовлено відповідний навчальний посібник в двох частинах: 1) Основи організації та діяльності органів самоорганізації населення. Посібник в 2-х частинах.

Частина 1 / Авт. кол.: Батанов О., Іванова Т., Кампо В., Кононенко Л., Литвин О., Росіхіна В., Скрипничук В., Співак В. та ін. / За заг. ред. Іванової Т. В., Кампа В. М. – К.: Академія муніципального управління, 2006. – 142 с.; 2) Литвин О. П. Основи організації та діяльності органів самоорганізації населення в м. Києві. Частина друга // Забезпечення законних інтересів посадових осіб органів самоврядування та попередження серед них правопорушень пов'язаних з виконанням службових повноважень: Навчальний посібник (Основи кримінального муніципального права). – К.: Вид-во АМУ, 2006. – 190 с.

Сьогодні, коли прийшов час говорити про її (кафедри муніципального права) історію, про її ювілейні дати, які по праву стали подією в житті кожного з її «творців» і «учнів», коли в стінах її формуються та функціонують наукові школи, а на засіданнях, наукових і методичних семінарах тривають дебати і дискусії, народжуються й зріють провідні орієнтири муніципального життя, ми в праві і повинні говорити про аксіологію нашого колективного буття.

Найбільшим здобутком кафедри муніципального права став її колектив – професорсько-викладацький склад 2001–2011 рр. Кожен, хто працював і працює в колективі, віддає частину себе, своєї мудрості, свого життєвого та професійного досвіду, своїх знань і бачення розвитку муніципальної правової культури сучасного громадянського суспільства. Завдяки усім, хто поділився власним професіоналізмом, сьогодні, ми маємо сформовану ціннісну основу нашої наукової і педагогічної діяльності, в якій закладені – пріоритети та орієнтири розуміння, сприйняття соціально-правової природи місцевого самоврядування.

Перед кафедрою стоять надзвичайно складні завдання, одними з яких є популяризація, глобалізація та систематизація муніципально-правових знань і умінь студентів і слухачів Академії муніципального управління відповідно загальноновизнаним людським цінностям і сучасним міжнародно-правовим стандартам, прогресивним напрямам розвитку місцевої демократії. У цьому зв'язку, розвиваючи закладену засновниками ідею її розвитку та процвітання як джерела прогресивних знань у 2007–2009 рр. в навчальний процес запроваджено модулі «Муніципальне процесуальне право»¹, «Муніципальне виборче право»², метою яких є формування теоретичних і прикладних знань студентів, максимально наближених до рівня їх практичного застосування ними як в професійній діяльності, так і в житті. Відкрило нові перспективи та орієнтири навчальної і наукової роботи запровадження нових навчальних модулів «Основи територіального устрою України»³, «Міжнародно-правові стандарти місцевого самоврядування»⁴, «Основи права Європейського союзу», що дозволило глобалізувати кафедральну науку.

¹ Рішення Вченої ради Академії муніципального управління від 25.04.2007 р.

² Рішення Вченої ради Академії муніципального управління від 28.01.2009 р.

³ Рішення Вченої ради Академії муніципального управління від 07.02.2007 р.

⁴ Рішення Вченої ради Академії муніципального управління від 28.01.2009 р.

Ці напрями отримали свій розвиток завдяки інтелектуальним внескам і прогресивним поглядам співробітників кафедри, зокрема д. ю. н., професора М. О. Баймуратова (професора кафедри з 2007 року), В. Ю. Барвіцького (викладача кафедри з 2005 року), к. ю. н., старшого наукового співробітника О. В. Батанова (в. о. завідувача кафедри в 2009 р., нині д. ю. н., професора кафедри), Р. В. Губаня (старшого викладача кафедри з 2004 р., нині к. ю. н., доцента кафедри), к. ю. н., професора М. Л. Мельниченко (1924–2011 рр.), к. ф. н. О. В. Молодцова (доцента кафедри 2003–2005 рр., нині д. наук з держ. упр.), к. наук з держ. упр. А. В. Дуди (доцента кафедри 2003–2006 рр., в. о. завідувача кафедри в 2006 р.), к. ю. н., доцента Х. В. Приходько (завідувача кафедри з 2006 року), В. Ю. Росіхіної (старшого викладача кафедри), д. ю. н. І. Д. Сліденка (доцента кафедри в 2010–2011 рр.), к. ю. н., доктора права В. В. Толкованова (доцента кафедри 2006–2011 р.р.).

З впевненістю можна сказати, що кожен з фахівців докладав і докладає зусиль і, без перебільшення, залишає частину души, вкладає творчу енергію в свідомий процес формування системи знань про життя громад в нашій і зарубіжних країнах представників цілого покоління, представників молоді України. Цей процес супроводжується підготовкою та опублікуванням наукових праць, як колективних¹, так і індивідуальних², які є інструментарієм оволодіння муніципально-правових напрямів у руках студента.

Міжнародно-правовий сектор наукового і навчального процесів кафедри набув якісно нового розвитку в співпраці з Програмою Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні», керівником якої у 2010 р. був В. В. Толкованов. В рамках реалізації Програми та за підтримки її керівника В. В. Толкованова та адміністратора О. А. Шевчук у цей період було запроваджено якісно нові модулі, які забезпечені інноваційне насиченими навчальними посібниками. Представники кафедри муніципального права брали активну участь у підготовці матеріалів, які були включені в ці видання, а також у розгляді, обговоренні на засіданнях кафедри та рекомендації до друку навчальних посібників³.

Слід відзначити, що було не тільки рекомендовано нові видання, запроваджені та успішно протестовані нові навчальні модулі, а був запроваджений, по суті, новий напрям розвитку кафедри, який пронизує

¹ Муніципальне право України : підручник / [Погорілко В.Ф., Баймуратов М.О., Бальцій Ю.Ю. та ін.] ; за ред. Баймуратова М.О. – 2-ге вид., доп. – К. : Правова єдність, 2009.

² Батанов О.В. Муніципальне право України: Підручник. – К.: «Одісей», 2008; Кампо В.М. Суспільство і право: 2004-2006. Роздуми українського вченого конституціоналіста / За заг. ред. Є.В. Бурлая. – К.: 2007. – 74 с.; Приходько Х.В. Теорія конституційного процесу: доктринальні та прикладні аспекти : Монографія / Відп. ред. М.О. Баймуратов. – Тернопіль: Джура, 2010. – 292 с.

³ Напр.: Збірник «Розвиток місцевих фінансів в Україні та інших державах-членів Ради Європи». Деві К., Петері Г., Росіхіна В. Ю., В.В. Толкованов. – Київ, «Крамар», 2011. – 240 с.; Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні. Під редакцією Толкованова В.В. – Київ, Крамар, 2011. – 199 с.; Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід / Під редакцією В.В. Толкованова. – Київ : Видавництво «Крамар», 2011 – 261 с.

усі сфери її діяльності та, сподіваємось, відповідає сучасним викликам і глобалізаційним, інтеграційним, інформатизаційним факторам, тенденціям і перспективам розвитку муніципального права.

Одним з напрямів розвитку кафедри є право служби в органах місцевого самоврядування (або муніципальне службове право). Завдяки особистим зусиллям досвідченого і кваліфікованого спеціаліста, науковця, доцента кафедри, к. ю. н. В. І. Співака, старшого викладача кафедри В. Ю. Росіхіної, а також громадського консультанта Я. В. Бережницького й колективу кафедри була створена наукова та навчально-методична основа забезпечення відповідного навчального курсу. Зокрема опублікований курс лекцій «Правова служба в органах місцевого самоврядування», автори якого В. І. Співак, В. Ю. Росіхіна, К. С. Рубановський¹, та Я. В. Бережницьким підготовлений індивідуальний навчальний посібник «Муніципальне службове право»².

З 2006 року на кафедрі запроваджена і нині відкрита для поповнення бібліотека статутів територіальних громад (нараховується більше 50 статутів). На її основі підготовлена Хрестоматія з муніципального статутного права, до якої увійшли найбільш розширені та цінні з точки зору практики статутного регулювання документи³. З 2009 року – бібліотека муніципальних звичаїв і традицій. Муніципальне звичаєве право – як напрям досліджень – запропонований професором В. М. Кампо, підтриманий не тільки колегами, але й студентами магістратури, про що свідчить блискуче захищена в 2011 році магістерська робота Ю. В. Соляник (лаборантом кафедри в 2008-2011 р.р.) під керівництвом Х. В. Приходько.

Наукові, аналітичні, нормативно-правові, довідкові, статистичні, навчальні та інші матеріали, які складають джерельну базу кафедри, її бібліотеку, сьогодні системно використовуються в навчальному процесі. Слід підкреслити, що саме системно, оскільки викладаються відповідно принципів міждисциплінарних зв'язків; поєднання теорії і практики; тенденційності та перспективності; прогнозування; моделювання та ін. Завдяки їх комплексному впровадженню, науково-доктринальному та навчально-методичному забезпеченню формується реальна можливість наближення системи знань студентів до європейських цінностей місцевого самоврядування, формування інноваційних підходів до вирішення проблем місцевого значення, закладених у прикладних блоках кожної дисципліни. У міждисциплінарних зв'язках, у системній подачі навчального матеріалу

¹ Співак В.І., Росіхіна В.Ю., Рубановський К.С. Правова служба в органах місцевого самоврядування. Курс лекцій. – К. : Академія муніципального управління, 2006. – 110 с.

² Обговорений і рекомендований до друку на засіданні кафедри муніципального права.

³ Див.: Муніципальне статутне право. Хрестоматія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: У 2 ч. – Ч. 1 / Упорядники Х.В. Приходько, В.М. Носова. Автори вступної статті М.О. Баймуратов та О.В. Батанов / Відповідальний редактор Х.В. Приходько – К.: Академія муніципального управління, 2008. – 214 с.; Муніципальне статутне право. Хрестоматія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: У 2 ч. – Ч. 2 / Упорядники Х.В. Приходько, В.М. Носова. Автори вступної статті М.О. Баймуратов та О.В. Батанов / Відповідальний редактор Х.В. Приходько – К.: Академія муніципального управління, 2008. – 243 с.

вбачаємо перспективну можливість уніфікації, послідовного поглиблення знань і, в результаті – забезпечення спеціалізації в отриманні вищої освіти. Поставлені завдання кафедри обумовлені метою та завданнями Академії муніципального управління, визначені її Статутом¹ та Програмою розвитку до 2015 року².

Перспективним і інноваційним напрямом роботи кафедри є усебічне забезпечення нового навчального модулю «Міжмуніципальне співробітництво», запровадженого кафедрою партнером – кафедрою управління муніципальним розвитком та її керівником професором Т. В. Івановою³. Апробація цього напрямку на кадровій, науковій і навчально-методичній базі кафедри муніципального права є ще одним важливим завданням для нас і кроком до втілення європейських цінностей людського буття, усвідомлення глобальної значущості прав людини та їх забезпечення в місцевому самоврядуванні. Хочеться з впевненістю сказати, що ми впораємось з цим, але практика спілкування з студентською аудиторією ще раз свідчить про те, що правові технології міжмуніципального співробітництва – це насамперед технології якісно нового мислення та способу забезпечення своїх людських потреб. А такий підхід потребує тією чи іншою мірою роботи над собою кожного учасника муніципального життя. Ідеться про свідомі, виважені, зрілі рішення кожного з нас – членів тієї чи іншої громади, і кожного з них – представників публічного, в тому числі, муніципального менеджменту. Отже, нові напрями – нові відкриття – нові перспективи.

Результати та досягнення наукової діяльності кафедри муніципального права відображені у випусках фахового збірника наукових праць «Наукового вісника Академії муніципального управління. Серія «Право»⁴, який завдяки спільним зусиллям членам редколегії – співробітникам юридичного факультету Академії, в тому числі, кафедри муніципального права (Х. В. Приходько – відповідальний редактор, М. О. Баймуратов, В. М. Кампо – члени редколегії). Завдяки новаторському підходу авторів до вирішення наукової проблематики місцевого самоврядування, запроваджені та змістовно наповнюються тематичні розділи «Муніципальне право»⁵ або «Місьцеве самоврядування»⁶,

¹ Див.: Статут Академії муніципального управління, прийнятий Конференцією трудового колективу 12 березня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://amu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=45

² Програма розвитку Академії муніципального управління до 2015 року. – К : Академія муніципального управління. – 2010. – 84 с.

³ Див.: Рішення Вченої ради Академії муніципального управління від 23.03.2011 р.

⁴ Див.: Постанова президії ВАК України від 26 січня 2011 року № 1-05/1 // Бюлетень ВАК України. – № 3. – 2011. – С. 4.

⁵ Науковий вісник Академії муніципального управління: зб. наук. праць. Серія «Право». – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2010. – Вип. 1. – 208 с.

⁶ Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Право» Вип. 1 (4). – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2009. – 188 с.

«Конституційне право»¹, «Конституційний процес»², «Виборче право і процес»³, «Конституційна юстиція»⁴.

Безспірно, неповноцінною була робота без створення та діяльності студентського гуртка муніципального права, нині перспективної студентської студії муніципального права⁵. Значним здобутком кафедри в цій сфері є робота в оргкомітеті Щорічної міжвузівської науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, започаткована Рішенням Вченої ради юридичного факультету в 2006 році. Координаторами і модераторами секції конституційного права, муніципального права, а також членами редколегії Щорічного збірника матеріалів конференції є завідувач кафедри Х. В. Приходько та викладач А. В. Троян, яка є відповідальною за випуск.

В колективній і індивідуальній роботі студентів перевалюють такі форми, як вирішення практичних завдань за пропонованим кафедрою алгоритмом, проведення рольових ділових ігор, презентацій есе, а також колективних підсумкових робіт, наприклад, таких як Стратегія розвитку села або Модельний статут територіальної громади, які були підготовлені студентами магістратури 2008 року випуску під керівництвом Х. В. Приходько.

Щороку близько 30 дипломних і магістерських робіт, підготовлених на кафедрі муніципального права, успішно захищаються студентами перед Державною екзаменаційною комісією юридичного факультету.

На сучасному етапі свого розвитку кафедра працює над науково-дослідною темою «Роль принципу верховенства права в модернізації місцевого самоврядування в Україні», має у професорсько-викладацькому складі 10 провідних фахівців у галузі конституційного, муніципального та міжнародного права.

Кафедра забезпечує викладання таких навчальних дисциплін, як: 1. Муніципальне право України; 2. Муніципальне право; 3. Муніципальне право зарубіжних країн; 4. Муніципальне процесуальне право; 5. Муніципальне виборче право; 6. Основи територіального устрою України; 7. Муніципальне фінансове право; 8. Муніципальне земельне право; 9. Правові основи служби в органах місцевого самоврядування; 10. Правові основи статутів територіальних громад⁶; 11. Муніципальне статутне право⁷; 12. Міжнародно-правові стандарти місцевого самоврядування; 13. Основи права Європейського Союзу; 14. Правове

¹ Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Право» Вип. 2. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2009. – 236 с.

² Науковий вісник Академії муніципального управління, Серія «Право» Вип. 1 (3). – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2007. – 192 с.

³ Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Право» Вип. 1 (4). – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2009. – 188 с.

⁴ Науковий вісник Академії муніципального управління, Серія «Право» Вип. 1 (3). – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2007. – 192 с.

⁵ Протокол засідання кафедри муніципального права АМУ № 1-2 від 19.09.2011 р.

⁶ Викладається на 5 курсі спеціалістам.

⁷ Викладається в магістратурі юридичного факультету.

забезпечення регіональної політики; 15. Правове забезпечення державного управління.

Основа Концепції розвитку кафедри 2012-2016 рр., яка зараз у стадії розробки, полягає, насамперед, в науковому і навчально-методичному забезпеченні напрямів роботи кафедри, обумовлених чотирма основними рівнями соціально-правового забезпечення місцевого самоврядування: місцевим, регіональним, національним, міжнародним.

На сьогоднішній день на кафедрі готуються 5 дисертаційних досліджень, в тому числі, 4 кандидатських дисертації під керівництвом професора В. М. Кампа та 1 докторська дисертація під керівництвом професора М. О. Баймуратова.

Тепер варто сказати про перспективи і прогнози розвитку кафедри.

Надання фундаментальних знань у галузі місцевого самоврядування та муніципального права було основним лейтмотивом заснування кафедри муніципального права в Академії муніципального управління. Отже, зрозуміло, що усі зусилля колективу кафедри протягом десяти років її існування, а також перспективи її розвитку, усі творчі плани її професорсько-викладацького складу, пов'язані із актуальними проблемами організації та розвитку місцевого самоврядування, яке в сучасній Україні й понині перебуває у стадії свого вкрай суперечливого становлення, як з точки зору організації, так функціонування, розвитку його правових, територіальних, економічних, наукових та інших основ.

У зв'язку з цим, за всіх об'єктивних труднощів дослідження і вивчення місцевого самоврядування, неодмінно виникають додаткові труднощі суб'єктивного характеру, основною причиною яких є те, що перший досвід наукового узагальнення організації та діяльності місцевого самоврядування значною мірою здійснювався у психологічному зв'язку з проблемами радянського будівництва. Наприклад, «родимі плями» радянського будівництва нерідко проглядаються у характеристиці принципів, компетенції, структури та системи місцевого самоврядування, муніципального права, економічної основи місцевого самоврядування, реалізації інституту права муніципальної власності, проблем адміністративно-правової субординації в системі муніципального управління (за відсутності принципу демократичного централізму) тощо.

Це безумовно негативно відзначається як на розробці системи цієї галузі публічного права, на структуруванні відповідного наукового знання, а звідси, й формуванні людиноцентристської муніципальної ідеології в Україні. Консервативне забарвлення науки та навчального процесу є вкрай небезпечним з точки зору підготовки високоосвічених демократично-орієнтованих спеціалістів у галузі публічного управління, а з наукової точки зору не відповідає самій природі місцевого самоврядування як одного з найважливіших каналів забезпечення прав людини.

Тому, з метою надання студентам сучасної та універсальної європейської системи знань про місцеве самоврядування, сприяння вихованню у молодого покоління поваги до здобутків і цінностей

локальної демократії та прав людини, а також створення передумови для формування муніципальної культури майбутніх фахівців у сфері місцевого самоврядування та муніципального господарства, необхідно кардинально змінювати підходи щодо викладання базових навчальних дисциплін як за змістом, так і за формою. У зв'язку з цим, у 2010 р. кафедрою муніципального права було ініційовано питання про запровадження в Академії муніципального управління вивчення навчальної дисципліни «Муніципалістика»

Ідеологія існування та перспективного розвитку кафедри муніципального права полягає у тому, що сучасна муніципальна освіта та практика потребує формування не тільки професійних знань, але і чіткого розуміння кожним спеціалістом місця та ролі у спільній муніципальній діяльності. Має бути інша, ніж у радянського службовця, ціннісна позиція муніципального діяча (депутата, професіонала-управлінця). Отже, підготовка професіоналів з питань місцевого самоврядування – як юристів, так і економістів, майбутніх комунальних службовців потребує єдиного підходу та загального базису, завдання якого – спираючись на вже сформовані галузеві знання відродити гуманітарну основу освіти спеціалістів з питань муніципальної влади та муніципального господарства за рахунок розширення обсягу знань, які складають сутність професіональної діяльності будь-якого «муніципала».

Значним кроком на цьому шляху стало б запровадження у навчальний процес абсолютно нових дисциплін, викладання яких могло б бути однаково корисним у процесі формування професійних знань у сфері місцевого самоврядування як юристів, так і економістів, соціологів, політологів тощо. Прикладом такої універсальної дисципліни, здатної довести до студента у доступній формі, спираючись на здобутки юридичної науки та законодавчі норми інформацію про місцеве самоврядування, його політичні моделі та соціальне значення, психологію поведінки у середині територіальної громади та вплив географічних чинників на її функціонування, могла б стати «Муніципалістика».

Запровадження такої універсальної дисципліни мало б вагоме значення в опануванні доволі важкої матерії, якою є місцеве самоврядування. Адже зрозуміти глибинні процеси, які обумовили виникнення феномену місцевого самоврядування, свідчать про колосальну цивілізаційну роль самоорганізації, підкреслюють важливість насамперед психологічного сприйняття ідей муніципальної демократії у суспільстві, добросусідських зв'язків у громаді як у ході політичної структуризації суспільства, так і формування відносин ринкової економіки, тощо спираючись на юридичні формули та конструкції взагалі не можливо. Об'єктивно ці питання не можуть і не повинні вивчатися у рамках «Муніципального права України». Заповнити ці прогалини може саме курс «Муніципалістика», піонером у запровадженні якого по праву має стати Академія муніципального управління.

Таким чином, за роки свого існування кафедра муніципального права Академії муніципального управління зробила вагомий внесок у розвиток української муніципально-правової освіти та науки, удосконалення правового регулювання відносин у відповідній сфері, підвищення ефективності діяльності державних і самоврядних структур, розширення міжнародного співробітництва у галузі муніципального права. Її творчий потенціал дозволяє і надалі успішно вирішувати складні проблеми муніципального права та процесу.

В умовах становлення місцевого самоврядування в Україні та актуалізації наукових досліджень у галузі муніципального права та процесу перед кафедрою муніципального права Академії муніципального управління відкриваються широкі горизонти. У перспективі кафедрою заплановано підготувати колективну та низку індивідуальних монографій з актуальних проблем місцевого самоврядування та муніципального права України.